

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
Dilekçe Komisyonu Genel Kurulu Kararı

Karar No:8

Dilekçe No:	Dilekçe Sahibinin Adı, Soyadı ve Adresi:	Dilekçe Özeti
5045	Ahmet ERDEM İnceler Köyü Uludere/ŞIRNAK	Köye dönüş projesi çerçevesinde, köylerinin su ve konut sorununa çözüm bulunmasını istiyor.
6139	Celal ÇİÇEK Cumhuriyet Mah.66.Afet Konuğu No: 4 TUNCELİ	Terörden dolayı boşaltmak zorunda kaldıkları köyelerine “Köye Dönüş Projesi” kapsamında dönmek istiyorlar.
2302	Selim TİMUR Gökçe Köyü Beytüşşebap/ŞIRNAK	Köye dönüş projesi kapsamında köyelerine dönmek istediklerinden bahisle köyelerinin yeniden tesisi ve bozulan yol ve elektriklerinin onarılmasını istiyor.

Komisyonumuz, Şanlıurfa Milletvekili Yahya AKMAN’ın başkanlığında, İçişleri Bakanlığı APK Kurulunda Daire Başkanı olarak görev yapan köye dönüşle ilgili organizasyondan sorumlu Bekir Sıtkı DAĞ’ın katılımı ile 09.12.2004 tarihinde toplanmış ve gündeminde bulunan terör nedeniyle köylerini terk edenlerin Köye Dönüş Projesi kapsamında tekrar köyelerine dönüşleri hakkındaki dilekçeleri konu bütünlüğü açısından birleştirerek görüşmüştür.

Konuyu bir bütün olarak değerlendirmiştir.

I- Açıklamalar ve Genel Değerlendirme

1-**Açıklamalar** : Komisyon toplantısında hazır bulunan İçişleri Bakanlığı temsilcisi özetle şu açıklamayı yapmıştır: “Köye dönüş olgusunu ve buna neden olan vakaları çok iyi biliyorsunuz. Çok genç nüfusa sahip, gelişmekte olan bir ülkenin nüfus hareketliliğini son yirmi yılda yaşanan terör olayları biraz daha hızlandırmış, buna istinaden ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşanan terör olayları nedeniyle güvenliği gerekçe göstermek suretiyle köylerini ve yaşadıkları yerleri terk eden birçok insanlarımız diğer göç selinin içerisinde katılmışlardır.

Ancak, son zamanlarda bu bölgede terörün gittikçe aktif özelliğini kaybetmesi ve önemini yitirmesi üzerine, vatandaşlarımızda gönüllü olarak eskiden yaşadıkları yerlere dönme konusunda bir temayül belirmiş, devletimiz de bu konuda ciddi çalışmalar yapmak

suretiyle, vatandaşımızın eskiden yaşamış oldukları ve terk etmek zorunda kaldıkları bu yerlere dönmesi için zaman zaman projeler üretmiştir. Devletimiz arazi kullanımı yönünden, istihdama yönelik çalışmalarıyla ve en önemlisi de köye dönüş ve rehabilitasyon projesi adı altında bu insanların köyelerine dönüşlerini temin etmeye çalışmıştır.

1994 yılında başlayan proje, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde devam etmiş, 2000 yılı bütçe yatırım programında İçişleri Bakanlığının sorumluluğuna 7 il alınmıştır. Daha önce, 5 il GAP İdaresi Başkanlığında, 7 il Köy Hizmetlerindeyken 2000 yılından itibaren İçişleri Bakanlığının sorumluluğuna verilmiştir. 2003 yılında, Elazığ İlimizin ve 2004 yılı içerisinde de Ağrı ve Adıyaman İllerimizin köye dönüş projesine katılmasıyla toplam 14 ilimizde Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi uygulanmaktadır.”

2- Komisyon Üyelerinin Soruları ve Bakanlık Temsilcisinin Cevapları:

1- Köye Dönüş Projesinde uygulama kriteri nedir? Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden terör nedeniyle batıya göçmüş o yörelerdeki insanlarımızı geri dönüşlerine yönelik hangi teşvik edici yöntemler kullanılmaktadır?

- Köye Dönüş Projesi, Başbakanlık tarafından 27 Ocak 1998 tarihinde çıkarılan Genelge kapsamında içerisindeki ilkelerden hareket edilerek uygulanmaktadır. Bu kapsam içerisinde geriye dönen insanların bakımsızlıktan yıkılmış, yok olmuş, tahrip edilmiş evlerinin tamiri, yaşanılabilir bir hale dönüştürülebilmesi, köylerin altyapılarına ait çalışmalar ve bu insanlara geçimlerini temin edecek ,hayvancılık, tarımsal kredi destekleri ve Kaymakamlıklar tarafından yaşamlarını idame ettirebilecekleri akla gelebilen her türlü yardım yapılmaya çalışılmaktadır. Ancak, bütçe içerisinde aktarılan asıl meblağ altyapı hizmetlerine harcanmaktadır.

2- Batıdan köyüne dönmek isteyen vatandaşa dönüş ücreti ödeniyor mu?

- Vatandaş müracaatı esnasında, “Ben dönmek istiyorum; Ancak, yol param da yok “ diyorsa, en yakın mülki idare amirliğinin sosyal yardımlaşma vakıflarından yardım alabilmekte.

3- Köye Dönüş Projesi ile ilgili Ankara’daki uygulama ile ildeki uygulama neden birbirine uymuyor? Ankara’da belli bir bütçe varsa valilik mi kısıtlıyor?

-Genel kaide şudur: “Köyüne dönmek isteyen bir vatandaş veya vatandaş grubu en yakın mülki idare amirliğine müracaat etmekte “Ben, şu ilin şu ilçesinin şu köyünde yaşıyordum. Terörden dolayı, güvenlik nedeniyle göç ettim, şimdi de dönmek istiyorum” dediği anda, ilgili valilik, bu köyün, o insanın yaşamasını ve sürdürülebilir kalkınmasını sağlayabilecek şekilde planlamasını yapmakta, gerekli olan yolu, sağlık ocağını, okulu, çeşmeyi, kanalizasyonu, elektriği, telefonu, altyapı hizmetlerinin hepsini tamamladıktan sonra, halihazırda, yine bu insanların dönüşlerinde, evleri tahrip olmuş, yıkılmış ve bunları yapmaya da kendi güçleri yoksa, ev yapımı konusunu not alır ve bunlar için bir parasal limit

belirler. Çıkacak bu meblağı, İçişleri Bakanlığına gönderir. Bakanlık, Devlet Planlama Teşkilatından bir yıl sonraki bütçeden bunu karşılayacak ödeneği talep eder.

4- Terör nedeniyle kaç köy boşaltıldı? Bu konuda bir istatistik var mı? Bu köylerden kaç kişi terör nedeniyle göç etti? Kaç kişi köyelerine döndü?

- Türkiye genelinde boşaltılan toplam köy sayısı 930, mezra sayısı ise 2018 dir. Toplam 3 000 civarında yerleşim birimi boşaltılmıştır. Devletin elinde 353 000 insanın yerini, köyünü terk ettiği konusunda resmi bir rakam vardır. Bu rakam 12 ile mahsus olarak çıkarılmış bir rakamdır. Sivil toplum örgütleri içerisinde 1 milyon ile 3 milyon arasında değişen rakamlarda söylenebiliyor. Ancak, ülkemizde bir yerden bir yere seyahat kısıt altında değildir. İsteyen insan, evini taşır istediği yere gider. Bu insanların sayısını tespit ederken geri dönüşüne karar verilip de “Evet ben dönmek istiyorum” diyen insanların dilekçesi üzerine, “Evet bu insanlar gitmiştir” diyebiliyoruz.

Terör nedeniyle köylerini terk eden insanların içerisinde 30 Kasım 2004 tarihi itibarıyla 128 085 kişi geri dönüş yapmıştır.

Uluslararası arena da (İGP) dedikleri devlet içerisinde yerinden olmuş kişilerin geri dönüş ortalaması üçte birdir. Bu rakam yüzde 25-30 civarındadır. Hemen hemen doymuşluk noktasına gelinmiştir. Ancak, biz devlet olarak ve Bakanlık olarak şunu söylüyoruz: “Geri kalanlarında gelmesi için elimizden geleni yapacağız, ancak, bu bir zorunluluk değildir.”

5- Genel Bütçeden, Köye Dönüş Projesiyle alakalı bir pay ayrılıyor mu? Uluslararası kuruluşların bu paya katkıları var mıdır?

- Evet, Köye Dönüş Projesiyle ilgili Genel Bütçe içerisinde bir pay ayrılıyor.

1994 yılından itibaren eskele rakamıyla 100 trilyona varan bir miktar devletin bütçesinden harcanmıştır. Genel Bütçeden giden eskele edilmiş 50 trilyon liradır. Bunların dışında Özel İdarelerin aktardığı paralar, sosyal yardımlaşma vakıfları tarafından yapılan yardımlar, bağış yapan kuruluşlar tarafından gönderilen paralar mevcuttur. Bunları da hesaba kattığınız zaman bu para ciddi bir miktar oluşturmaktadır. Ancak, karşınızdaki muhatap olduğunuz kitle çok yüksek bir rakamdır.

2000’li yıllardan itibaren özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde açılmış olan davalar ve özellikle Avrupa Birliği İlerleme Raporunun da gündeme gelmesinden itibaren, konu ciddi anlamda uluslararası bir boyut kazanmıştır. Bu nedenle uluslararası kuruluşların Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi ile ilgili yönelttiği bazı sorular var. Bunların içerisinde bir kısmını hoş görüşle karşılıyoruz. Ancak, bir kısmında da Türkiye’yi sıkıştırmaya yönelik konular olabiliyor.

*Uluslararası kuruluşların yurdumuzda karşılaştıkları bazı sorunlarda haklılık payları da var. Örneğin: Türkiye’ye geldiklerinde tek bir muhatap bulamıyorlar. Bu konuda haklıdırlar. 1994 yılından beri devam eden uygulamada GAP İdaresinin sorumluluğunda 5 il, İçişleri Bakanlığında 9 il var. Bu kuruluşların bütçeleri ve uygulama şekilleri de birbirinden farklıdır. 1998 yılındaki Başbakanlık Genelgesinde programın yapılışı ve uygulanışı tamamen valiliklerin inisiyatifine bırakılmıştır. Bu nedenle GAP İdaresi ve İçişleri Bakanlığı konuyla ayrı ayrı ilgilenmiştir. Daha öncede konuyla Köy Hizmetleri ilgilenmekteydi. Şimdi ise olay

uluslar arası boyut kazandığından dolayı Dışişleri Bakanlığı da ilgilenmektedir. Planlamanın içerisinde olduğu için DPT Müsteşarlığı da ayrıca ilgileniyor.

*Ancak, olayın valilikler bazında olması nedeniyle sorumluluğun tamamen İçişleri Bakanlığı bünyesi içerisinde halledilmesi gerektiği kanaat ve düşüncesindeyiz.

6- Terörden zarar görenlerin, zararlarının tazmin edilmesine yönelik çıkarılan 5230 sayılı Yasa yürürlüğe girdi mi? Bu Yasaya istinaden yapılmış olan başvuru sayısı ne kadardır?

- Yasa Temmuz ayında çıktı. Temmuz ayından itibaren yürürlükte. Türkiye genelinde 5230 sayılı Yasa kapsamında 26 750 başvuru yapılmıştır. Bu başvuruların ayrıntıları ile ilgili elimde net bir bilgi yoktur. Ancak dilekçeler araştırma ve değerlendirme safhasındadır. Bu nedenle sadece global rakamlar verebiliyoruz.

7- Halk ve yöre Milletvekilleri arasında Köye Dönüş Projesi kapsamında yapılan yardımların tam yansıtılmadığı yönünde bir kanaat oluşmuştur. Mülki amirlerin yardımları halka ihtiyaçtan daha az olarak yansıttığı görüşüne katılmıyorsunuz? Köyleri bir araya toplama gibi bir çalışmanız var mı?

-İllerden gelen teklifler üzerine bu sene için (2004 yılı) Genel Bütçeden 9 ile toplam 6,4 Trilyon Lira para ayrılmıştır. Köyüne dönmek isteyen insanlara yaşayabilecekleri ortamı sağlamak için planlamaya, bu planlamayı yapmak içinde bir zaman dilimine ihtiyaç vardır. Harcamalarda bir yıl sonraki bütçeye aktarılmaktadır.

Hayır, köyleri bir araya toplama gibi bir çalışmamız yok.

8- Dönüşünde sakınca olmayan bir köye dönmek için mülki amirliğe başvuran vatandaş müracaat tarihinden itibaren ne kadar bir süre geçtikten sonra köyüne dönebiliyor?

- Hemen de olabilir. Buyrun dönün denilebilir. Bu yerleşime açılmış altyapısı hazır bir köy için geçerli olandır. Ancak, o köyde hiçbir insan yok ise o köyün altyapısını hazırlamak uzun bir süre almaktadır. Vatandaş tamamıyla boş olan bir köye dönmek için müracaat etmiş ise ve köy ilave güvenlik tedbirleri de alınmayacak bir yerde ise yani gidilmesinde bir sakınca yok ise valilik başvuran insanlar gelmeden önce köyün yolunu, eğitim için okulunu, sağlık için sağlık ocağını yapmak amacıyla süre ister. Vatandaşın dönmek istediği köyün içinde insan yaşıyor ise, 5-6 hane dahi olsa bir saat içinde yerleşir, daha sonra devletten buradaki ihtiyaçları için yardım dileyebilir.

9- Ülke dışına çıkanlardan 5230 sayılı Yasadan yararlanmak amacıyla başvuranlar ve yararlandırılanlar var mıdır?

- Spesifik olarak net bir bilgi veremeyeceğim. Çünkü başvuruların büyük kısmı illerde bulunuyor, Bakanlık onları tasnif etmiyor. Bakanlık sadece sayısal alıyor. Ancak, bize gelen duylara göre, yurtdışından da dönmek istediklerine dair taleple var.

10- Kandırılarak İran'a götürüldüklerini söyleyenlerden, köyelerine dönmek isteyenler var mı?

- Şırnak'la ilgili bir girişim var. Onlar Silopi'de ve Birleşmiş Milletlerin gözetimi altındalar.

II- İlgili Bakanlık Temsilcilerinin Açıklamaları Sonucu Komisyonun Yapmış Olduğu Tespitler ve Genel Değerlendirme:

1- Köye Dönüş Projesinin, Başbakanlık tarafından 27 Ocak 1998 tarihinde çıkarılan Genelge kapsamı içerisindeki ilkelerden hareket edilerek uygulandığı,

2- Köye dönüş yapmak isteyenlere yaşanabilir bir ortam sunmak ve ekonomik bakımdan desteklemek amacıyla bütçe imkanları dahilinde yapılmaya çalışıldığı,

3- Türkiye genelinde boşaltılan toplam köy sayısı 930, mezra sayısı ise 2018 olduğu, 3000 civarında yerleşim biriminin boşaltıldığı,

4- 12 ile mahsus olarak 353 000 insanın yerini, köyünü terk ettiği, bu insanlardan 30 Kasım 2004 tarihi itibarıyla 128 085 kişinin geri döndüğü,

5- Köye Dönüş Projesi uygulaması ile ilgili olarak Genel Bütçeden ayrılan payın iller bazında çok düşük olduğu, ayrıca kurumlar arasında yürütülen işlemlerin uzun bir zaman dilimine yayıldığı,

Komisyonumuzca tespit edilmiştir.

KARAR: T.B.M.M. Dilekçe Komisyonu Genel Kurulunda, Gündemin 2.sirasında bulunan terör nedeniyle köylerini terk edenlerin Köye Dönüş Projesi kapsamında tekrar köye dönüşlerine ilişkin 3 adet dilekçenin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde terörün aktif özelliğini yitirmesi sonucu bu bölgelerden göç etmek zorunda kalanların istekleri doğrultusunda tekrar köylerine dönmek arzusu doğmuştur. Bu nedenle batıdan doğuya cüzi de olsa tersine bir nüfus hareketliliği yaşanmaktadır. Devletimiz bu konuda, vatandaşlarımızın mağduriyetini önleyici bir çok tedbir almış ve uygulamaya geçilmiştir. Ancak, bu uygulamada karşılaşılan bir takım zorlukların giderilmesi ülke imajımızın zedelenmesini engelleyecektir.

Komisyonumuz yapılan çalışmaların ışığında şu karara varmıştır.

1- Köye Dönüş Projesi için Genel Bütçeden ayrılan payın (çok yetersiz olması nedeniyle) yükseltilmesi, projeye dahil iller bazında ihtiyaca göre dağıtılması gerektiği,

2- Köye Dönüş Projesi kapsamında köyüne dönmek isteyen yurttaşlarımızın uzun bir süre beklemesini önlemek amacıyla kurumlar arasında yürütülen işlemlerin azaltılmasını sağlayacak tüm yetkinin tek elde toplanması,

3- Bütçe imkanlarının yetersizliği dikkate alınarak uluslar arası kuruluşların bu projeye maddi bakımdan desteğinin sağlanması,

4- Proje üzerinde çalışma yapacak, projeyi geliştirecek, uluslar arası alanda tanıtıp anlatacak, konuya ilişkin yurtdışı temasları temin edecek koordinatör bir kuruluş oluşturulmasının uygun olacağı,

yönünde karar almıştır.

İlgili dilekçeler hakkında 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 116 ncı maddesi uyarınca Komisyonumuzca başka bir işlem yapılamayacağına karar verilmiştir.

Yahya AKMAN
Şanlıurfa Milletvekili
Başkan

Alaettin GÜVEN
Kütahya Milletvekili
Başkanvekili
(Toplantıya Katılmadı)

Kenan ALTUN
Ardahan Milletvekili
Sözcü

Fehmi ÖZTUNÇ
Hakkari Milletvekili
Katip Üye
(Toplantıya Katılmadı)

Abdülmecit ALP
Bursa Milletvekili
Üye

Ali Rıza GÜLÇİÇEK
İstanbul Milletvekili
Üye

Cahit CAN
Sinop Milletvekili
Üye

Göksal KÜÇÜKALİ
İstanbul Milletvekili
Üye

İbrahim ÖZDOĞAN
Erzurum Milletvekili
Üye

Nezir BÜYÜKCENGİZ
Konya Milletvekili
Üye
(Toplantıya Katılmadı)

Şevket ARZ
Trabzon Milletvekili
Üye

Talat KARAPINAR
Ankara Milletvekili
Üye
(Toplantıya Katılmadı)

Zeynep Damla GÜREL
İstanbul Milletvekili
Üye

Züheyir AMBER
Hatay Milletvekili
Üye

Erdoğan ÖZEGEN
Niğde Milletvekili
Üye